

УЧИТЕЛЬ

Спадщина Лідії Францівни є незвичайною і вочевидь неповторною. Це був Учитель. Тому їй не обов'язково було писати педагогічні фоліанти. І вона це розуміла. Всі ми, учні Лідії Францівни і колеги, є результатом її педагогічних принципів та зусиль, яким вона присвятила своє життя в університеті і поза ним.

Стрижнем педагогічних принципів Л.Ф.Дунаєвської можна визначити збереження та формування національної душі та цінність особистості. Ці принципи тісно перепліталися, а то й були зумовлені справою, якій вона присвятила своє життя: творення фольклористики як науки та навчальної дисципліни у сучасній Україні.

Адже фольклор — це та особлива форма людської життєдіяльності, яка поєднує в собі і глибинні психічні процеси, і національну ідентичність, і вияв душі людської.

З-поміж різних інших аспектів педагогічних принципів, на яких би можна було зосередити увагу, — заснування кафедри фольклористики, спеціалізація музичної фольклористики, методика викладання курсу українського фольклору, формування навчальної програми відділення фольклористики, видання корпусу підручників та посібників для студентів-фольклористів, змістове та методичне наповнення фольклористичних практик тощо, — мені б хотілося зосередити увагу на двох: виданні корпусу українських народних казок («Золота книга казок», «З живого

джерела», «Семиліточка» та інші) та створення школи фольклористики, навчанні своїх учнів науці жити «людиною серед людей».

На початку 90-х Лідія Францівна перейнялася справою видання казок. Кожна із збірок включала в себе як інваріанти відомих казок («Котигорошко», «Яйце-райце...»), так і відомі скоріше тільки фахівцям. Значимістю цієї справи є те, що в активний вжиток було введено чималий масив нових казок. Особливо привертають увагу *Чарівні казки*, що виділені в окремий розділ у *Золотій книзі казок*. Бо досі широковідомими були переважно казки про тварин і так звані соціально-побутові. Видання казок стало значимою подією з наукової точки зору (наукові коментарі, паспортизація, теоретичні та історико-фольклористичні огляди упорядкованих у виданні текстів тощо), і важливим педагогічним здобутком. Українські діти і дорослі отримали в дарунок багатство народної пам'яті, світогляду, моралі, краси і повноти душі та слова. Отримали дарунок та науку і всі діти учнів та колег Лідії Францівни. Українська модель світовідчуття та світосприйняття закладена тими казками нашим дітям. Українське слово, українська культура, що постає через ці казки, стає тим духовним ґрунтом, на який можуть спиратися і спираються наші діти — міські діти — зростаючи та формуючись. Ми пам'ятаємо, що у педагогічній системі Василя Сухомлинського також відводилося значне міс-

Лідія Дунаєвська та її учні — Галина Усатенко, Тарас Полковенко, Віталій Дзюба

це казці як згустку життєвого досвіду, філософії буття і передбачення. Василь Сухомлинський, сам пишучи казки, вважав цей жанр ідеальним способом формування молоді душі, найкоротшим шляхом між дитиною і її народом. У передмові до «Золотої книги казок» Лідія Францівна писала, що кожен із нас прийшов у цей світ із особливої країни — з дитинства. А казка теж звідти — з дитинства людства і з дитинства нашого народу.

Навряд чи професор Лідія Францівна Дунаєвська обрала цей жанр усної народної творчості як предмет наукових студій під впливом педа-

гогіки Сухомлинського. Однак саме цей жанр дав змогу українському Учителю Лідії Францівні Дунаєвській прийти до дітей, до своїх учнів, до сучасної фольклористики.

Акцентую увагу саме на понятті сучасної фольклористичної науки і національної душі. Присвятивши своє життя фольклору, Лідія Францівна дуже добре розуміла, що є етнографічна попса, що є справжній фольклор і справжній патріотизм. Вона не маніфестувала свою велику українську душу і свій патріотизм вишиванками, хустками чи дукатами. Робота для України була справою її життя.

Колеги, друзі, діти

На кафедрі для студентів-фольклористів читається курс етнографії та суміжних з нею дисциплін. Однак і науковими студіями, і виданими казками, збудованим вертепом на кафедрі, і своїм естетичним смаком професор Дунаєвська утверджувала сучасну українську національну культуру, а не етнографічний колорит. І це особливо важливо для нас нині, в час новітніх проблем становлення українства в демократичній Україні. Вона як істинний вчитель завжди знала і відчувала новітні тенденції і у світовій, і у вітчизняній науці. Була активною в різноманітних культурних і мистецьких заходах, на радіо і телебаченні, скрізь, де могло

прозвучати слово про українську національну культуру. І тим самим навчала не лише студентів, дітей, а й піднімала планку нам, її учням та колегам-викладачам.

Лідія Францівна володіла даром гуртувати навколо себе студентів, визначати їх наукову та життєвську долю. Ростити і потім всіляко підтримувати своїх учнів, які згодом ставали колегами, які ніколи не поривали зв'язків зі своїм Учителем.

Лідія Францівна вражаюче точно і влучно рекомендувала теми для курсових, дипломних, кандидатських робіт. Ще на першому курсі, далекого 85-го року, рекомендуючи мені літературу для курсової з пісенної

символіки іронічно порадила: «Добре, роби, тільки не дуже тою символікою захоплюйся. Бо то небезпечно». Вона ніколи не була науковим керівником-диктатором, ніколи не ламала через коліно, а уміла віднайти слово захоплення тими малими знахідками, з якими учні приходили до неї, і водночас змусити переписати, зробити значно краще і професійніше.

А скільки моїх однокурсників — Олена Івановська, Жанна Янковська, Сергій Кулинич — або курсу Леоніда Шурка саме Лідія Францівна привела до роботи в науці. «Чого б тобі не писати!? Ти ж можеш! У тебе є матеріал! Роби!» І робили, і захищалися, і розрослася наша когорта фольклористів. І в сучасній Україні саме зусиллями цієї тендітної маленької жінки, яка завжди посміхалася і говорила доволі тихим голосом, сформувалася фольклористична наука, сформувалося середовище носіїв української культури, які вже у свою чергу навчають нові покоління національній культурі.

Скільки наших складних хитросплетінь долі уміщалося у її безмежній добротою і величчю душі! Вона знала про життя переважної більшості своїх студентів, не кажучи вже про те, що всіх знала на ім'я; вона знала всі дні народження наші і наших дітей; знала, кому що краще подарувати і кому в якій момент подзвонити, з ким поговорити душевно, а кого присоромити і, так би мовити, насварити. Кожен з нас бодай раз у житті звертався до неї по допомогу (наукову, виробничу, житейську, душевну), і ніколи нікому вона не відмовила. Допомогала всім, на що мала сили і навіть більше. Боліла душею од людської злоби і брехні. Її оцінка людини, зокрема для мене, часто була визначальною. У цьому, власне, і є моральність Вчителя. Її педагогічний принцип, який і я намагаюсь передавати і передаватиму і своїм дітям, і своїм студентам. Не знаю, чи Бог дасть здобутися на Учнів. Вона ж стала для мене Учителем на все життя.

Галина УСАТЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент

НЕЗАБУТНІЙ ОБРАЗ

Че сумніваюсь, що висловлю думку багатьох, коли скажу, що все найсвітліше і найкраще в нашому і в моєму зокрема житті пов'язане з навчанням у Київському університеті імені Т.Шевченка (1982–1988 рр.). Це були найщасливіші роки. І значною мірою завдячую цим Лідії Францівні Дунаєвській, моїй улюбленій викладачці, людині,

яка визначила мою життєву долю і долі багатьох моїх друзів. Вона була ідеалом нашої юності — ідеалом науковця, педагога, викладача і людини, до якої ми всі тягнулися, яку щиро любили. Я весь час прагнула спілкуватися з нею, і завжди цього не вистачало, бо вона постійно кудись поспішала. Але навіть ці короткі розмови щоразу давали великий заряд